

JEROEN KRABBÉ

‘SOMS WEIGER IK
EEN FILMROL,
OMDAT IK LIEVER
WIL SCHILDEREN’

In de film 'Schweitzer' speelt hij de legendarische arts en zendeling Albert Schweitzer. In zijn tentoonstelling 'Unknown Horizons' exposeert hij vijftig nieuwe werken die de vrucht zijn van recente reizen naar Zuid-Afrika, Réunion, Mauritius en Argentinië. Tussen de bedrijven door viert Jeroen Krabbé zijn 65ste verjaardag. "Als mijn filmwerk iets aan mijn schilderwerk heeft bijgedragen, zit dat in het kijken."

TEKST HANS BOUMAN FOTOGRAFIE HAROLD PEREIRA VISAGIE CLAYTON LESLIE

Het is twee steile, halfduistere trappen omhoog, maar dan waad ik ineens een zee van licht binnen en word ik grinnikend begroet door de gastheer. Jeroen Krabbé is trots op zijn atelier. De hoge, tot het plafond reikende ramen op het noorden van zijn werkruimte zijn geen gelukkig toeval. "Dit is het oude atelier van George Breitner. Eind negentiende eeuw heeft hij het speciaal voor dat doel laten bouwen. De straat bevond zich toen aan de rand van de stad: hij keek zo op de weilanden." Jeroen Krabbé (5 december 1944) heeft momenteel het nodige te vieren. Het bereiken van de leeftijd van 65 jaar beschouwt hij weliswaar niet als een reden voor euforie, maar zijn expositie *Unknown Horizons* is feest van een andere orde. En dan is er ook nog de première van de film *Schweitzer*, waarin Krabbé de hoofdrol speelt - een rol die hij tot de belangrijkste van zijn lange en rijke filmloopbaan rekent. Een nieuwe expositie en een filmpremière: het accentueert weer eens Krabbé's veelzijdigheid als kunstenaar. Nog altijd zijn er mensen die hem beschouwen als 'de acteur die ook schildert'. Maar dat heeft vooral te maken met het feit dat een acteur via televisie en film nu eenmaal gemakkelijker een groot

publiek bereikt dan een schilder. Want als het aan Krabbé ligt, is hij veel meer een schilder die daarnaast ook acteert en registreert, dan het omgekeerde.

Jeroen Krabbé: "Al toen ik drie of vier was, bleek ik tekenant te hebben, dus bracht ik als kleuter veel tijd door in het atelier van mijn vader, die ook schilder was, net als mijn grootvader. Mijn vader was heel sterk geïnteresseerd in kindertekeningen en heeft ook een tekenmethode ontwikkeld die nog altijd op scholen wordt gebruikt. Als hij een tekening of schildering van mij mooi vond, dan hing hij die op. Ik ben dus gewend dat mijn werk serieus wordt genomen. Dat is bijzonder, want kindertekeningen worden nooit serieus genomen." Tot zijn dertiende of veertiende werd Krabbé's opleiding geheel gedomineerd door het tekenen. Want voor de rest ging het allemaal uiterst matig op school. "Rond mijn dertiende kreeg ik de droom om in films op te treden. Mijn moeder, Margreet Reiss, was filmvertaalster en ik ging vaak met haar mee naar de film. Geld voor een oppas was er niet. Ze vertaalde uit wel acht talen en maakte zich al werkend menige nieuwe taal meester." ▷

'IK VROEG PRINSES BEATRIX HOE HET MET HAAR BEELDHOUWEN ZOU GAAN WANNEER ZE STRAKS KONINGIN ZOU ZIJN'

Na de middelbare school ging Krabbé naar de Rietveldacademie. “Bij de lessen daar dacht ik steeds: dit heb ik al gedaan. Natuurlijk was dat onzin, maar het leek allemaal zo op de situatie bij ons thuis in het atelier, dat ik besloot iets heel anders te gaan doen. Dat werd dus de Toneelschool. Die heb ik in drie jaar afgemaakt en vervolgens was ik als acteur meteen zo succesvol dat ik jarenlang niet dacht aan tekenen en schilderen.”

TOTALE BLOKKADE

Hierin kwam verandering toen Krabbé de schilder Melle Oldeboerrigter ontmoette. Deze was bezig een clubje portretschilders om zich heen te verzamelen. “De aanleiding was erg triest. Een bevriend stel, actrice Sylvia de Leur en arts Aart Gisolf, had een kind verloren en Melle hoopte Aart via het schilderen uit dat zwarte gat te krijgen. Ik had negen jaar niet meer getekend of geschilderd en het was een openbaring te merken hoe geweldig ik het vond het weer op te pakken. Maar toen ging Melle dood en wist ik niet wat ik nu verder met die herwonnen schilderdrift aan moest.”

Rond diezelfde tijd, september 1977, vond de première plaats van *Soldaat van Oranje*, waarin Krabbé de rol van Guus Lejeune, gebaseerd op het leven van verzetsheld Peter Tazelaar,

speelt. Op de première ontmoette hij prinses Beatrix. “Ik vroeg haar hoe het met haar beeldhouwen zou gaan wanneer ze straks koningin zou zijn. Hield ze daar dan mee op? ‘Nee,’ antwoordde ze me, ‘daar houd ik een dag voor vrij.’ Toen dacht ik: hé, dat kan dus! Iemand die zeven dagen per week, vierentwintig uur per dag oproepbaar is als staatshoofd, maakt een dag vrij voor haar artistieke voorliefde.”

De vastbeslotenheid van de prinses inspireerde Krabbé zich aan te melden bij de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten. Aanvankelijk vond men hem daar te oud – hij was voor in de dertig – maar na een hartstochtelijk pleidooi werd hij toch toegelaten. Een succes werd het niet. “Ik blokkeerde volledig, had het gevoel dat iedereen naar mij zat te kijken, niet in de laatste plaats omdat ik door *Soldaat van Oranje* natuurlijk een grote bekendheid had gekregen. Daarnaast moest ik elke avond optreden, kwam ik pas diep in de nacht thuis uit Nijmegen of Enschede en zat ik de volgende morgen weer op de academie. Dat is natuurlijk ook niet bevorderlijk. En om de ellende compleet te maken klikte het niet tussen mijn docent Arie Kater en mij. Toen Kater vervolgens tegen de kerst overleed, besloot ik het nieuwe jaar niet meer terug te keren. Ik dacht: niemand zal me missen.”

‘ACTEUR EN KUNSTENAAR ZIJN IS PRIMA TE COMBINEREN, ALS JE MAAR WEET HOE JE HET MOET AANPAKKEN’

Het liep anders. In januari werd Krabbé gebeld door een andere docent, Friso ten Holt, die hem uitnodigde op zijn atelier in de Rijksacademie. Krabbé bekende zijn onzekerheid, waarop Ten Holt zei: “Als je zo de deur uitgaat, kun je twee kanten op: rechtsaf, dan neem je de trap naar beneden, naar huis. Of linksaf, de trap op. Dan kom je bij mijn klas. Niemand zal naar je kijken.”

PIPSE GEZICHTJES

Nadat Krabbé de opleiding had voltooid, vertelde hij zijn kinderen dat hij stopte met acteren om alleen nog te schilderen. Waarschijnlijk zou er in de toekomst daarom wat minder geld in huis zijn. “Ik herinner me nog de pipse gezichtjes van Martijn en Jasper, die bedeesd vroegen: ‘Kunnen we wel de televisie houden?’ Maar ja, toen maakte ik *De vierde man*, een internationaal succes, waardoor ik ook aanbiedingen kreeg uit het buitenland, zoals een rol in de Bond-film *The Living Daylights*. Toen ik bezig was met de opnamen voor die film, realiseerde ik me ineens: ik logeer in een schitterend hotel, heb een auto met chauffeur ter beschikking, zit in het mooiste landschap ter wereld en heb een paar dagen vrij. Opeens schoof alles in elkaar: acteur en kunstenaar zijn is prima te combineren, als je maar weet hoe je het moet aanpakken.”

Al snel ervoer Jeroen Krabbé dat het schilderen hem gaf wat hij bij het acteren miste. “Als acteur ben je van allerlei partijen afhankelijk en heb je uitsluitend iets te zeggen over je eigen rol. Op de rest heb je nauwelijks tot geen invloed. Zelfs als regisseur is je macht uiteindelijk beperkt. Als schilder ben je de meester over dat doek.”

Krabbé heeft zich als schilder gespecialiseerd in lege landschappen zonder mensen: de perfecte antithese van de hectiek die samengaat met het maken van films. Tegelijk stralen zijn schilderijen een grote vitaliteit uit; lofzangen op de natuur in licht en kleur,

meermaals vergeleken met het werk van Vincent van Gogh en Paul Cézanne. Zijn nieuwe expositie, *Unknown Horizons*, is de vrucht van recente reizen naar Zuid-Afrika, Réunion, Mauritius en Argentinië. In de loop der jaren heeft Krabbé’s filmloopbaan dikwijls de inspiratiebronnen van zijn schilderwerk bepaald. “Als mijn filmwerk iets aan mijn schilderwerk heeft bijgedragen, zit dat in het kijken. Omdat ik tijdens filmopnamen vaak weken aan dezelfde plek vastzit, heb ik heel intensief leren kijken. Die concentratie zie je in mijn werk terug.”

Zijn recente verblijf in Zuid-Afrika had alles te maken met de verfilming van *Schweitzer*, over de legendarische Duitse arts en zendeling die leefde van 1875 tot 1965, en in zijn tijd een status had die alleen te vergelijken is met die van Gandhi en Mandela. Het verhaal speelt eigenlijk in Lambaréné, in Gabon, maar om praktische redenen vonden de opnamen plaats in Zuid-Afrika. “Dat was twee maanden keihard werken, zes dagen per week. Op een gegeven moment had ik er genoeg van. Toen was het heerlijk om op mijn vrije dag weg te gaan met mijn schetsblok en mijn aquarelspullen. Ik maakte voorstudies die ik later in mijn atelier in olieverf uitwerkte. Tijdens zo’n dag in m’n eentje laadde ik mijzelf weer op. Ook tussen filmklussen door is het heerlijk. Je moet niet vergeten: er zijn

‘ALS REGISSEUR IS JE MACHT UITEINDELIJK BEPERKT. MAAR ALS SCHILDER BEN JE DE MEESTER OVER DAT DOEK’

ook periodes dat de telefoon niet rinkelt. Dat is voor een acteur heel ondermijnd. Dankzij het schilderen heb ik mij daarvan vrijgemaakt. Het is zelfs gebeurd dat ik een filmrol heb geweigerd omdat het script me niet echt beviel en het dus veel aantrekkelijker was om lekker hier te blijven schilderen.” De rol van Schweitzer had Krabbé bijna aan zich voorbij laten gaan. “Het oorspronkelijke script was een soort verheerlijking van de man. Een halve heilige spelen, dat is voor een acteur een weinig dankbare taak. Een personage moet gelaagdheid en drama in zich herbergen. Schweitzer was wel degelijk een gecompliceerde man en zijn leven kende genoeg drama. Hij was uiterst eigenzinnig, soms op het agressieve af. En vlak nadat hij door *Time* tot de belangrijkste man ter wereld was uitgeroepen, begon zijn trieste neergang. Hij had op verzoek van Einstein een petitie ondertekend tegen de verdere ontwikkeling en verspreiding van kernwapens. Ineens viel de halve wereld over hem heen, werd hij voor communist uitgemaakt en ontving hij bijna geen donaties meer voor zijn ziekenhuis in Lambaréné. Maar dat stond allemaal niet in het script.” Krabbé maakte zijn bezwaren tegen het script kenbaar aan regisseur Gavin Millar en dacht dat daarmee de kous af was. Helemaal toen hij achteraf hoorde dat Millar het script zelf had geschreven. Tot zijn verbijstering bleek de regisseur echter zeer geïnteresseerd in de door Krabbé voorgestelde veranderingen. Nadat was overeengekomen dat ook de minder

glorieuze kanten van Schweitzer zouden worden belicht, ging Krabbé het leven van de in de toen Duitse Elzas geboren arts, theoloog, filosoof, musicus en medische zendeling tot in detail bestuderen. “Weet je dat hij altijd logeerde op Paleis Soestdijk? Juliana gaf hem altijd *cash* geld mee voor zijn dorp. Hij was een bekwaam organist en orgelbouwer. Hij heeft alle fuga’s van Bach op de plaat gezet! Tijdens de Eerste Wereldoorlog is hij twee maal geïnterneerd geweest. Eerst in Lambaréné en daarna in St. Rémy in de Provence. Daar heeft hij in hetzelfde klooster gezeten waar Van Gogh ooit werd verpleegd, ja in dezelfde kamer!”

Niet alle drama van Schweitzers leven heeft een plek in de film kunnen krijgen, tot Krabbé’s spijt. “Hoe eigenzinnig en moedig Schweitzer ook was, zijn persoonlijkheid had ook laffe kanten. Zijn vrouw was Joods. In de jaren dertig is hem door de nazi’s gevraagd mee te werken. Dat vonden ze vanuit propagandistische oogpunt interessant. Hij heeft dat geweigerd, maar niet vanwege het antisemitisme. Hij verschool zich achter de uitspraak: ik doe niet aan politiek. Vervolgens werd tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn schoonfamilie uitgemoord. Ook na de oorlog heeft hij zich nooit uitgesproken tegen de nazi’s. Dat vind ik echt heel erg.” Krabbé heeft weinig rollen gespeeld die zo’n indruk op hem hebben gemaakt. “Ik begreep die rol volkomen. Als ik Schweitzer speelde, versmolt ik als het ware met hem. Dat is me in mijn loopbaan niet vaak gebeurd.” □

SCHWEITZER & UNKNOWN HORIZONS

De film *Schweitzer* beleefde zijn wereldpremière op 14 december in Berlijn en is binnenkort te zien in de Nederlandse bioscopen. Kijk voor meer informatie op www.schweitzer-themovie.com. De expositie *Unknown Horizons* is van 29 november 2009 t/m 14 maart 2010 te zien in Kasteel Het Nijenhuis, ‘t Nijenhuis 10, Heino/Wijhe. Zie ook www.museumdefundatie.nl.

NIP/PHOTOS STERAN FALKE

